

УДК 330.320.2

С.А. Фрунза, ст. викл., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості залучення інвестиційних ресурсів в економіку України

Розглянуто сутність категорії «іноземні інвестиції», чинники, які впливають на мотивацію та напрями міжнародного інвестування, проаналізовано іноземні капіталовкладення в економіку України та надані пропозиції щодо формування оптимальної інвестиційної політики держави, яка б сприяла активізації іноземних інвестицій у вітчизняну економіку.
інвестиції, інвестиційні ресурси, капітальні вкладення, проблеми інвестування, іноземні інвестиції

Постановка проблеми. Одним із показників, що характеризують ступінь інтеграції країни та регіонів у світове господарство, є обсяг іноземних інвестицій. Залежить цей показник від привабливості об'єкта інвестування. Отримання як іноземних, так і внутрішніх інвестицій, умови їх залучення – це фактори, які характеризують інвестиційну діяльність як у цілому в країні так і між її регіонами та сприяють подальшому розвитку зовнішньоекономічних зв'язків.

Стрімкий розвиток ринкових відносин в Україні неможливий без значних фінансових вливань в економіку та безперервного і швидкого кругообігу капіталу. Тому актуальною є проблема пошуку можливих джерел формування інвестиційних ресурсів, серед яких особливого значення для національної економіки набувають іноземні інвестиції. Вони є вкрай необхідними вітчизняній економіці, оскільки без сторонньої допомоги і кредитів, серйозних валютних ін'єкцій з боку розвинутих країн сьогодні прорив у технологіях, якості, структурній перебудові, вирішенні соціальних проблем здійснити просто нереально. Водночас надмірний обсяг інвестиційної діяльності з-за кордону робить національну економіку залежною від іноземного капіталу, що може призвести до повної втрати економічної незалежності. Тому проблема залучення іноземних інвестицій в економіку України є дуже актуальною.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Дослідженням впливу іноземних інвестицій на економічний розвиток України займалися багато вітчизняних вчених-економістів, зокрема Л. Борщ [2], О. Балануца [3], Н. Гайдис [4], М. Дацишин [5], В. Федоренко [6] та ін. Водночас проведені дослідження показали, що обсяги залучення іноземного капіталу в економіку країни є досить незначними.

Невирішені частини загальної проблеми. Виникає об'єктивна потреба в наукових дослідженнях щодо активізації вітчизняних інвестиційних процесів за рахунок коштів іноземних інвесторів для вирішення задач стабілізації і піднесення

інвестування. Експортні та імпорتنі операції з переміщення капіталу також пов'язані з політичною стабілізацією та рівнем торгівлі на міжнародному ринку.

Іноземні інвестиції – це довгострокові вкладення капіталу іноземними власниками в різні галузі економіки нашої країни. У Законі України «Про режим іноземного інвестування» інвестиції визначаються як цінності, які вкладають іноземні інвестори в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до чинного законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

У 2001 році Кабінет Міністрів України затвердив «Програму розвитку інвестиційної діяльності на період 2002-2010 рр.». Але в цій програмі не акцентується увага на потребах галузей економіки в зовнішньому інвестуванні.[5]

Здійснення інвестицій пов'язане з певним ризиком для іноземного інвестора. Можливість таких ризиків, які часто називаються „некомерційними“, збільшується при політичній та економічній нестабільності в приймаючій країні, при виникненні воєнних конфліктів, введенні надзвичайного стану. Усе це загострює питання про гарантії і робить необхідним встановлення певних гарантій як у внутрішньому законодавстві, так і в міжнародних договорах.

Варто зазначити, що в Україні практично немає цілеспрямованої стратегії щодо стимулювання іноземних інвестицій. Місцеві державні адміністрації повинні сприяти створенню підприємств з іноземними інвестиціями, зобов'язані вносити пропозиції щодо залучення іноземних інвестицій на економічний розвиток [3].

Також є недоліки в Законі України „Про режим іноземного інвестування“, так як в ньому відсутні будь-які конкретні положення щодо найважливіших об'єктів регулювання, пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери й території, що заплує розв'язання проблем пільгового режиму інвестування, а також положення про кваліфікаційний мінімум іноземних інвестицій, які були б необхідні для системи іноземного інвестування.

Ще одним недоліком законодавчої бази іноземного інвестування є те, що порядок переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій, визначається тільки Національним банком України, а відповідного законодавчого акта, прийнятого Верховною Радою України, не існує [7]. Законодавча база процесу іноземного інвестування повинна охоплювати всі аспекти цієї багатогранної діяльності.

Прийняття рішення про вкладення інвестицій та вибір регіону інвестування залежить від багатьох факторів. Для того, щоб було прийняте рішення про інвестування в конкретний регіон, повинні бути виконані наступні передумови:

- інвестор повинен мати специфічні конкурентні переваги, які б перевищували витрати на експансію за кордон;
- потенційна країна - отримувач повинна надати інвестору специфічні регіональні переваги;
- інвестору повинна бути вигідною самостійні реалізація цих переваг, а не

автоматизованої інформаційної системи оперативного пошуку іноземних інвесторів, усе це перебуває на початковому етапі.

Виходом з цієї ситуації є обґрунтування раціональної інвестиційної політики, в якій головне місце посядуть система державного регулювання й структура власності на основі приватизації, а також технічне переоснащення промислового виробництва із залученням коштів іноземних інвесторів. Це підвищить інвестиційну активність, але потрібно провести деякі заходи:

- залучення іноземних інвестицій з урахуванням мети та завдань промислового комплексу;
- збільшення обсягів інвестиційних ресурсів, які формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі;
- ефективного використання інвестицій;
- розвитку внутрішньої та зовнішньої продукції виробничо-технічного призначення.

Реальна наявність зазначених економічних передумов підвищення інвестиційної активності має стати достатньою основою для обґрунтованого визначення мети залучення іноземних інвестицій у різні сфери економіки.

Оскільки сьогодні існує обмеженість внутрішніх інвестиційних резервів, яка заважає вирішувати завдання структурної перебудови економіки та забезпечення стабільного зростання, то потреба залучення коштів іноземних інвесторів є вкрай гострою. Однак сьогодні в джерелах формування інвестиційних ресурсів України об'єм іноземних інвестицій є дуже мізерним. У 2010 році величина іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій становила тільки 0,7% (див. табл. 1)

Таблиця 1 - Інвестиції за джерелами фінансування за січень–вересень 2010 року²

	Освоєно (використано)			
	капітальних інвестицій		у т.ч. інвестицій в основний капітал	
	тис. грн.	у % до загального обсягу	тис. грн.	у % до загального обсягу
Усього	1222748	100,0	957863	100,0
у тому числі за рахунок				
коштів державного бюджету	8930	0,7	7441	0,8
коштів місцевих бюджетів	41815	3,4	18239	1,9
власних коштів підприємств та організацій	690510	56,5	511052	53,3
кредитів банків та інших позик	162467	13,3	104018	10,9
коштів іноземних інвесторів	8680	0,7	7819	0,8
коштів населення на будівництво власних квартир	8986	0,7	8986	0,9
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	220885	18,1	220885	23,1

Світовий досвід показує, що країни з перехідною економікою не в змозі самостійно швидко і ефективно вирішити проблеми економічного росту без залучення і ефективного використання іноземних інвестицій. З підвищеною інвестиційною активністю пов'язується і відомий економічний феномен останнього періоду – бурхливе економічне піднесення «нових індустріальних країн» Азії: Південної Кореї, Тайваню, Сінгапуру, Гонконгу. У тому ж контексті нині можна говорити вже і про Таїланд. У цих країнах за відносно стислий термін створено стабільні економічні структури з досить великим і динамічним експортним потенціалом, здатним швидко адаптуватися до кон'юнктури світового ринку, що змінюється, перехід до фронтального розвитку сучасних наукомістких галузей економіки.

Згідно з розрахунками вітчизняних економістів, орієнтація тільки на внутрішні резерви може призвести до того, що період відродження української економіки триватиме понад 20 років.

Водночас потреба у кредитних ресурсах тільки для підтримки дотаційних галузей більш як утричі перевищує кредитні можливості України. Позитивним фактором сьогодні є збереження тенденції росту прямих іноземних інвестицій в економіку України (рис. 1).

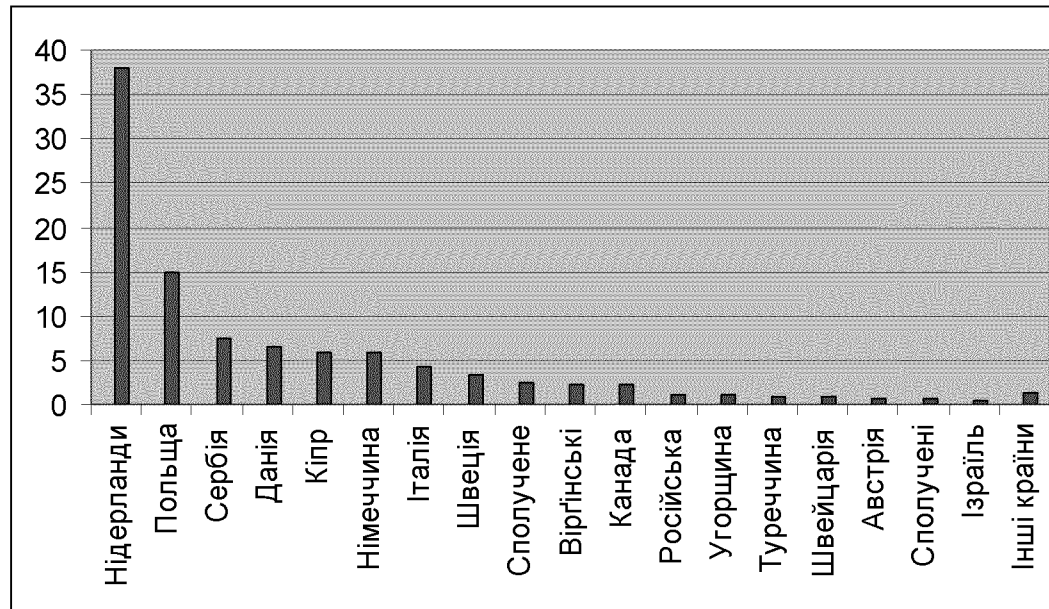

Рисунок 1 - Прямі іноземні інвестиції в Україну станом на 01.10.2010 рік, у %. [дані: Держкомстат України за 2010 рік]

За даними рис.1, основні країни-інвестори економіки України – Нідерланди (37,9%), Польща(15%), Сербія (7,4 %), Данія (6,8%). Західні інвестори вкладають капітал насамперед у галузі машинобудування й металургію, внутрішню та зовнішню

впливають на іноземні інвестиції, можна поділити на дві групи, виділивши позитивні та негативні або переваги й недоліки інвестицій для іноземних інвесторів.

Позитивними моментами у залученні іноземних інвестицій в Україну є: вигідне географічне розташування, потенційно великий ринок, висока кваліфікація робочої сили та її відносна дешевизна; низький курс національної валюти; можливість вивезення прибутку.

Загалом можна зазначити формування певних тенденцій, які тією чи іншою мірою якісно характеризують розвиток іноземного інвестування в Україні:

- переважання партнерів із країн, які розвиваються (за кількістю інвестицій) і партнерів із промислово розвинених країн (за обсягом інвестицій);

- поступове збільшення частки інвестицій із країн СНД;

- реалізація сумісних інвестиційних проектів, як правило, на двосторонній основі;

- орієнтація підприємств з іноземним капіталом на виробництво товарів, якими світові ринки практично насичені, і на сферу послуг;

- обережність західних партнерів відносно збільшення інвестицій, що обумовлено відсутністю надійних гарантій щодо їх захисту, наявністю прямого і непрямого контролю за такими інвестиціями, відсутність стратегії і тактики виходу на практично невідомий і раніше закритий ринок;

- активність малих закордонних фірм, які орієнтовані на швидку віддачу невеликих інвестицій або вигоду від разових операцій, по суті посередницьких або відверто спекулятивних, а також компаній-аутсайдерів, які не витримали конкуренції в своїх ринках;

- нерівномірність розподілу інвестицій по галузях і регіонах України, їх зосередженість в промислових центрах України, переважно в Києві;

- велика питома вага майнових вкладів іноземних інвестицій у загальних об'ємах інвестицій,

- слабе використання механізмів фінансового ринку для інвестування [5].

Незважаючи на очевидні позитивні зрушення у пожвавленні інвестиційних процесів, Україна сьогодні не є інвестиційно-привабливою порівняно не тільки з країнами із розвинутою ринковою економікою, а й з окремими східноєвропейськими країнами. Це пов'язано з впливом таких чинників, як: відсутність надійного законодавства, яке б захищало права приватних інвесторів; відсутність механізму реалізації наявних нормативних актів; неточність податкового регулювання і його непередбачуваність навіть протягом року; відсутність ефективної інфраструктури для іноземного підприємництва; економічна і політична нестабільність (до економічних факторів, що не сприяють покращанню інвестиційного клімату в нашій державі, можна віднести, нестабільну систему зовнішньоекономічної діяльності; замкненість української економіки на державах СНД, з якими зв'язки зараз порушено; незбалансованість економіки; не конвертованість національної валюти і непевність

управлінські рішення; негативні геополітичні фактори, а саме: територіально-етнічні конфлікти, суперечки, сепаратистські виступи.

Висновки. У сфері сприяння надходженню іноземних інвестицій в Україну пріоритетними на даному етапі економічного розвитку є такі питання: право власності на землю; організація роботи Агентства щодо сприяння іноземним інвестиціям, визначення його функцій; правове забезпечення; податкова система зниження зборів.

Як свідчить досвід західних країн, надходження іноземних інвестицій повинні сприяти розвитку економіки країни, оздоровленню платіжного балансу за рахунок поточних операцій, технологічному оздоровленню економіки, запровадження досягнень науково-технічного прогресу.

Для розвитку інвестиційного процесу держава повинна подбати про створення потужного інвестиційного банку, також необхідно скасувати обмеження щодо інвестування комерційних банків у статутні фонди підприємств, вирішити проблему макроекономічної стабілізації і наявності тенденцій економічного зростання, прийняти окремий закон, який би врегулював порядок надання пільг інвесторам, що реалізують інвестиційні проекти в пріоритетних галузях чи регіонах.

Таким чином, держава має контролювати суми і своєчасність сплати обов'язкових платежів учасниками інвестиційного процесу. За державою залишаються функції законодавчого сприяння інвестиційному процесу, визначення пріоритетних для інвестування сфер і спрямування потоку інвестицій через їх стимулювання у пріоритетні сфери. Тільки комплексний підхід або постійне «супроводження» з боку державних органів іноземних інвестицій може забезпечити дійсно ефективне їх регулювання.

Обґрунтовані теоретичні аспекти щодо особливостей залучення та використання іноземних інвестицій буде надалі використано для розроблення методичних положень та рекомендацій щодо формування оптимальної інвестиційної стратегії промислового виробництва.

Список літератури

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року.
2. Борщ Л.М. Інвестування: теорія і практика. – К.: Знання, 2005. – 470 с.
3. Балануца О. Особливості фінансово-економічного регулювання іноземних інвестицій в Україні // Вища школа. - 2008. - № 12. - С. 54-61.
4. Гайдис Н.М. Інвестування. – Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2002. – 271 с.
5. Дацишин М., Дацків Р. Законодавчі ініціативи експертів Інституту Реформ у сфері СЕЗ і ТПР України: Економічні есе. - К., 2005. - С. 9-31.
6. Федоренко В. Інвестиції та економіка України // Економіка України. – 2007. – №5. – С. 12–16.
7. Положення про порядок здійснення в грошовій формі іноземних інвестицій в Україну та повернення іноземному інвестору його інвестицій, а також репатріації прибутків, доходів, інших коштів, одержаних від інвестиційної діяльності в Україні: Затверджено постановою правління Національного банку України від 14 жовтня 2004р. № 482 // Все про бухгалтерський облік. - 2004. - № 1. - С. 15-16.

S. Frunza

Features of attraction of investment resources in economy of Ukraine

It is considered a category «foreign investments», factors which influence motivation and a direction of the international investment, foreign capital investments in economy of Ukraine are analysed, some recommendations concerning formation of an optimum investment policy of the state which can affect activation of foreign investments into domestic economy are made.

Одержано 16.11.10